

De onrechtvaardige rentmeester

Henk

23 december 2024

De onrechtvaardige rentmeester

De gelijkenis van de onrechtvaardige rentmeester is een vreemde gelijkenis. Lange tijd heb ik hem verkeerd begrepen omdat ik uitging van de gebruikelijke vertalingen die me op het verkeerde been hebben gezet. Daaruit bleek ook dat ik niet de enige was die dit verhaal niet juist zag. Het ergste daarvan was, zo beseft ik nu, dat de gebruikelijke uitleg verkeerde woorden in de mond van de Here Jezus heeft gelegd, woorden waarbij iemand met voldoende geestelijk inzicht direct vraagtekens zou zetten en zich zou gaan afvragen of dit werkelijk wel de bedoeling geweest kon zijn.

We leven in een duistere tijd en dan is het niet vreemd dat er bij bepaalde schriftplaaatsen een verkeerde uitleg ontstaat, die niet als zodanig wordt herkend door hen met weinig geestelijk inzicht. Dit verschijnsel kan alleen maar erger worden naar mate de tijd nadert dat God Zijn genade zal moeten terugtrekken en de wereld met Zijn toorn zal bezoeken. Maar het is nogal triest dat deze uitleg al heel oud is en dat er dus al lange tijd onvoldoende inzicht is geweest over deze gelijkenis.

Voor het begrijpen van deze gelijkenis is het in eerste instantie niet nodig om op elk detail in te gaan en kunnen we voorlopig voor de hoofdlijnen met een gewone vertaling volstaan. Laten we ons eerst bezighouden met het verhaal zelf en de context, voordat we details gaan invullen. Een groot gedeelte van het verhaal van

de gelijkenis is op zichzelf niet zo moeilijk, laten we gewoon dat eerste gedeelte (Lukas 16:1-7) ervan lezen (Telos-vertaling):

Hij (Jezus) nu zei ook tot zijn discipelen: Er was een rijk mens die een rentmeester had; en deze werd bij hem aangeklaagd, dat hij zijn bezittingen verkwistte. En hij riep hem en zei tot hem: Wat is dit dat ik van u hoor? Geef rekenschap van uw rentmeesterschap, want u kunt niet langer rentmeester zijn. De rentmeester nu zei bij zichzelf: Wat moet ik doen? Want mijn heer neemt het rentmeesterschap van mij af. Graven kan ik niet, voor bedelen schaam ik mij.⁴ Ik weet wat ik moet doen, opdat, wanneer ik uit het rentmeesterschap ben ontzet, zij mij in hun huizen opnemen. En hij riep elk van de schuldenaars van zijn heer afzonderlijk bij zich en zei tot de eerste: Hoeveel bent u mijn heer schuldig? En hij zei: Honderd vat olie. Hij nu zei tot hem: Neem uw schuldbekentenis, ga vlug zitten en schrijf vijftig. Daarna zei hij tot een ander: En u, hoeveel bent u schuldig? Hij nu zei: Honderd mud tarwe. Hij zei tot hem: Neem uw schuldbekentenis en schrijf tachtig.

Tot zover is er is verhaal niet moeilijk te begrijpen, en wanneer we dit lezen alsof het de eerste en enige keer is dat we dit gelezen zouden hebben krijgen we er onwillekeurig de juiste gedachten bij. Er was een rijk mens, hij had een rentmeester die het beheer had over zijn administratie. Maar deze werd bij hem aangeklaagd,¹ dat hij zijn bezittingen verkwistte. Deze aanklacht was duidelijk waar, gezien wat er volgt in het verhaal. Dit gaf een probleem bij de rentmeester, want zonder zijn positie moest hij wat anders gaan doen om in leven te blijven. Toen dacht hij na en en zag een oplossing. Hij zou zich geliefd maken bij de schuldenaars van zijn heer en deze schuldenaars aan hemzelf verplichten. Dus riep hij de schuldenaars één voor één bij zich en liet hen een nieuwe,

¹letterlijk staat er *belasterd*: *diablêthê*, werd-door-geworpen, dit is het werkwoord dat we kennen van het woord *diabolos*, de duivel, de dooreenwerper en lasteraar.

man en Lazarus is hun positie volkomen verdwenen en belanden ze in de Hades. Dit getuigt van een enorme felheid waarmee onze Heer hun eigenmachtige positie aanvalt. De vijfvoudige gelijkenis schildert hun sombere toekomst die zal plaatsvinden als ze zich niet bekeren en hun dwaasheid en corruptie gaan inzien. Achteraf weten we dat ook dit verhaal niet zo is binnengekomen dat zij zich ook daadwerkelijk konden bekeren. Zij gingen door op hun ingeslagen weg en bleven doen wat zij altijd al deden. We lezen helaas maar van een paar uitzonderingen die, in het geheim, een volging van Jezus werden. Nee, de Farizeeërs en schriftgeleerden konden niet luisteren en gingen aan deze ernstige waarschuwing voorbij.

Deze gelijkenis zouden we niet op onszelf betrekken, het is een waarschuwing aan de Farizeeën en de schriftgeleerden en vertelt de zondaars en tollenaars hoe de Heer over de positie van hun tegenstanders denkt. Helemaal erg wordt het wanneer we de verzen 8 en 9 niet als vragen herkennen en in navolging van de gebruikelijke vertalingen deze verzen als aanbevelingen opvatten voor ons eigen leven. Dat kan alleen tot teleurstelling en duisternis leiden. Want niemand kan vrienden maken met de onrechtvaardige Mammon en daarbij het koninkrijk van God bevorderen. Evenmin kunnen ze op de waardering rekenen verstandig gehandeld te hebben als ze in navolging van de rentmeester onrecht bedrijven om in de gunst van bepaalde mensen te komen. Dit is zo vanzelfsprekend dat zelfs de wereld deze waarheid weet en christenen die zo handelen met hypocrisie bestempelt. Ik kan me echt niet meer voorstellen hoe het komt dat de vertalers van de gebruikelijke vertalingen deze verzen zo hebben kunnen vertalen zonder bij zichzelf te beseffen dat er een groot probleem is ontstaan en er biddend naar een oplossing moet worden gezocht.

H.V.

Zij dienden twee heren, zij probeerden in het oog van het volk over te komen alsof zij de zaken van God behartigden, terwijl zij in feite in hun eigen belang bezig waren en de onrechtvaardige Mammon dienden. Deze beschuldiging kwam bij de Farizeeërs hard binnen en zij beschimpten Hem direct. Maar Jezus kende hun harten en wist dat zij een gruwel voor God waren.

De wet blijft staan, en de wet zou hen naar de profeet naar Mozes hebben moeten wijzen zodat zij naar Zijn evangelie zouden horen en dat gehoorzamen. Zij deden dat niet, en zij waren niet de enigen die onjuist met het evangelie om gingen want er waren er velen die het evangelie geweld aandeden. Maar geen jota of tittel van de wet zal vervallen voordat de hemel en aarde voorbijgegaan is. Op deze oude aarde zal de wet ook in het koninkrijk een rol spelen, want de wet zal uitgaan van Sion en er zal rechtvaardigheid heersen in het koninkrijk. Bovendien zal het volk Israël in het nieuwe verbond de wet op hun harten geschreven krijgen zodat ze werkelijk Gods volk kunnen zijn en ook door zelf een voorbeeld te zijn over de andere volken een goede en weldadige heerschappij kunnen voeren. Dit alles speelt geheel op besnidenisgrond en alles wat Paulus later, na het kruis vertelt heeft niets met deze gelijkenis te maken. Het kruis zou een nieuwe schepping voortbrengen waar de wet niet meer geldt, want daarin zal het oude voorbijgegaan zijn. In de nieuwe schepping zal genade heersen en zal er rechtvaardigheid wonen. Dit valt buiten de context van deze gelijkenis en moet er niet worden ingebracht. Het is een gelijkenis die op het koninkrijk wijst, het koninkrijk dat op deze aarde zal plaatsvinden in een tijd nadat Jezus Christus is teruggekeerd op de olijfberg en de heerschappij over de hele aarde op zich zal hebben genomen. Met het oog op dat koninkrijk zal deze rentmeester uit zijn functie worden gezet en zullen anderen zijn taak overnemen.

In de vijfvoudige gelijkenis wordt de positie van de Farizeeërs en de schriftgeleerden steeds harder aangevallen. Worden ze in de eerste gelijkenis nog als de 99 schapen bijna genegeerd, in de derde gelijkenis wordt hen verweten dat ze geen vreugde kunnen opbrengen voor het terugvinden van hun broeder en het herstel van zijn contact met de vader. Hier wordt hun verweten de zaken van God te hebben verkwanseld en in de gelijkenis van de rijke

maar in feite valse schuldbekentenissen maken, en verminderde zo hun schuld bij zijn heer. Dat zou deze schuldenaars aan hem verplichten en zo gunstig stemmen dat zij er wel iets voor hem over zouden hebben als hij niet langer de kost kon verdienen bij zijn heer.

Dat was slim bedacht, maar natuurlijk uiterst onrechtvaardig. Het ging ten koste van dat waar zijn heer recht op had. Hij benadeelde hem enorm. Eerst had hij de heer al benadeeld doordat hij zijn bezit verkwiste, en nu deed hij er nog een schepje bovenop door zijn recht op compensatie van bestaande schulden te verkwanselen. Geen wonder dat hij bekend staat als de *onrechtvaardige rentmeester*.

De met zorg gekozen woorden in het Grieks van de grondtekst schilderen scherp een verhaal van een corrupt iemand af. Hij verkwiste² het bezit van zijn heer, hij was dat DOOR-VERSPREIDEND, hier bleef wat achter wat en ook daar wat, alsof dat zonder doel gebeurde, alleen gedreven door de impulsen van de onrechtvaardige rentmeester zelf. Toen de heer dit ter ore kwam moest hij hem wel uit zijn functie gaan zetten, dat is logisch.

Maar ook het eenvoudige zinnetje “Ik weet wat ik moet doen ...” (vers 4) staat er veel scherper in het Grieks: Letterlijk staat er: “Wat ik kende zal ik zijn doende.” En dat geeft een heel ander idee, want het laat weten dat de onrechtvaardige rentmeester besluit om op de weg die hij kende door te gaan. Hij toont geen berouw en geeft geen blijk van inkeer. In plaats van te proberen zaken in orde te maken, maakt hij de situatie, in de weinige tijd dat hem rest, nog erger voor zijn heer.

Als we proberen de gelijkenis te duiden moeten we ons er van bewust zijn dat deze gelijkenis deel is van een vijfvoudige gelijkenis die begint in Lukas 15:1. Lukas 15:1-3 is de inleiding en aanleiding voor deze gelijkenis. Er is sprake van twee soorten toehoorders, enerzijds de tollenaars en zondaars die graag naar de Heer Jezus luisterden en anderzijds de Farizeeërs en de schriftgeleerden die mopperden dat Jezus met de eerste groep at. Zij waren tegenstanders van Jezus en Zijn woorden. Het zijn deze twee groepen die in de beelden van de gelijkenissen terug komen.

² *diaskorpizōn*, DOOR-VERSPREIDEND

Een andere identificatie van de beelden zou minder passend zijn en wordt door de context niet aangeduid.

De eerste gelijkenis is die van het verloren schaap. Daarmee worden duidelijk de tollenaars en zondaars aangeduid, de Farizeeërs en schriftgeleerden zouden de 99 andere schapen kunnen aanduiden die niet “verloren” waren en dus ook niet gezocht behoeften te worden. In de tweede gelijkenis, die van de verloren penning, hebben we de eerste groep alleen, er is vreugde bij het vinden van wat verloren was. In de derde gelijkenis, die van de verloren zoon, hebben we beide groepen weer. De verloren zoon representeert de tollenaars en zondaars die van de vader vervreemd waren, maar terugkeerden. De Farizeeërs en schriftgeleerden worden gerepresenteerd door de thuisblijvende zoon, die de zaken van de vader beheerde en oppervlakkig gezien, qua regels, aan hem gehoorzaam was. Maar zo blijkt uit het verhaal ook deze zoon was vervreemd van het hart van de vader. Hij was wel gehoorzaam, maar kende het hart van de vader niet en kon ook niet in zijn vreugde delen. Eigenlijk waren beide zonen van de vader vervreemd, maar de terugkerende zoon had het hart van de vader gevonden en leerde een les waar de “gehoorzame zoon” nog niet aan toe gekomen was. In feite waren beide zonen verloren, zij het op andere manieren. Daarna krijgen we de gelijkenis van de onrechtvaardige rentmeester waar de Farizeeërs alleen het onderwerp zijn. Als laatste komt het verhaal van de rijke man en arme Lazarus waarin weer beide groepen behandeld worden.

Deze gelijkenis is dus het vierde deel van een vijfvoudige gelijkenis die gaat over twee klassen van mensen: de tollenaars en zondaars aan de ene kant en de Farizeeën, schriftgeleerden en wetgeleerden aan de andere kant. De laatste groep kon het niet hebben dat Jezus onging met tollenaars en zondaars, want die beschouwden zij als verachtelijk en ongeschikt voor zaken van God. Maar in de vijfvoudige gelijkenis neemt Jezus het voor hen op, want de mensen uit die groep beseften dat zij zondaars waren en bekeerden zich en wilden Hem horen. De Farizeeërs daarentegen wilden Hem niet ontvangen en bleken Zijn tegenstanders te zijn, die Hem steeds met woorden poogden te vangen en in diskrediet te brengen. Tegelijk beschouwden zij

onrechtvaardige rentmeester beheert is de rijkdom van God die in de wet en de profeten bevat is. In het verhaal wordt beeldend verteld dat de Farizeeërs en de schriftgeleerden slecht omgaan met de waardevolle uitspraken van God. Hun gedrag blijkt niet beperkt tot deze gelijkenis, er zijn vele voorbeelden in de verslagen van Mattheüs, Markus, Lukas en Johannes waar blijkt dat zij de rijkdom van God gebruiken om hun eigen positie onder de mensen overeind te houden ten koste van wat van God is. Daarom waren zij ook tegenstanders van onze Heer en viel Hij hen regelmatig aan. De wet had echter ook een bepaling dat er een profeet naar Mozes zou komen en dat het volk naar Hem zou luisteren en dat een ieder die dat niet deed uit het volk verwijderd zou worden (Deut. 18:15, 18, 19). Petrus verwijst daar naar in zijn toespraak van Handelingen 3 (Hand. 3:22). De Farizeeërs en schriftgeleerden luisterden niet naar onze Heer en dat zou voor hen ernstige gevolgen hebben, zij zouden uit hun ambt gezet worden en anderen zouden de zaken van God beter gaan beheren. Er wordt een hint gegeven dat dit de discipelen zouden zijn, want Jezus vertelt deze gelijkenis ook aan hen.

Deze gelijkenis staat vol met vragen en vraagtekens, waarvan geen enkele in de grondtekst staat aangegeven. Naar de vraag waarom de vertalers er niet alert op waren dat ook de versen 8 en 9 vragen geweest kunnen zijn, kunnen we alleen gissen. Want het verhaal van deze gelijkenis wordt eenvoudig en consistent wanneer we vers 8 en vers 9 als vragen identificeren en zo weer-geven. Op de vraag of de heer in dit verhaal de onrechtvaardige rentmeester prees moet natuurlijk negatief geantwoord worden. Geen enkele heer zou zulk een rentmeester prijzen die zo zijn bezit verkwanselede. Evenmin was het verstandig wat deze rentmeester deed, maar het was sluw en er zat beleid achter dat zeer negatief uitpakte voor degene waarvoor hij werkte. Het beleid waarmee hij zijn handelingen voor zichzelf rechtvaardigde was in feite geen verlichtende omstandigheid, maar een verzwarende. Want hij bleek er echt op uit zijn heer nadelig te benadelen en zichzelf te bevoordelen ten koste van de rijkdom van zijn heer. In feite beschuldigt onze Heer hier de Farizeeën en de schriftgeleerden met het feit dat zij wel degelijk wisten waar zij mee bezig waren en dat zij bewust corrupt omgingen met de zaken van God.

schuldtekentenis en schrijf tachtig.

⁸ En prees de heer de onrechtvaardige rentmeester, omdat hij met beleid had gehandeld? ... [Is het] omdat de zonen van deze eeuw meer beleid ten aanzien van hun eigen geslacht hebben dan de zonen van het licht? ⁹ En zeg Ik u: maakt u vrienden met de onrechtvaardige Mammon, opdat, wanneer die u ontfalt, men u ontfangt in de eeuwige tenten?

¹⁰ Wie trouw is in het minste, is ook in veel trouw; en wie in het minste onrechtvaardig is, is ook in veel onrechtvaardig. ¹¹ Als u dan in de onrechtvaardige Mammon niet trouw bent geweest, wie zal u het ware toevertrouwen? ¹² En als u in dat van een ander niet trouw bent geweest, wie zal u het uwe geven? ¹³ Geen huisknecht kan twee heren dienen, want hij zal of de een haten en de ander liefhebben, of zich aan de een hechten en de ander verachten. U kunt niet God dienen en Mammon.

¹⁴ Dit alles nu hoorden ook de farizeeën, die geldzuchtig waren, en zij beschimpten Hem. ¹⁵ En Hij zei tot hen: U bent het die u rechtvaardig voordoot voor de mensen, maar God kent uw harten; want wat hoog is bij mensen, is een gruwel voor God.

¹⁶ De wet en de profeten zijn tot op Johannes; sindsdien wordt het evangelie van het koninkrijk van God verkondigd en ieder dringt er met geweld binnen. ¹⁷ Nu is het gemakkelijker dat de hemel en de aarde voorbijgaan, dan dat een tittel van de wet vervalt. ¹⁸ Ieder die zijn vrouw verstoot en met een andere trouwt, pleegt overspel; en wie met een door haar man verstotene trouwt, pleegt overspel.

Het volgende is misschien ten overvloede, maar ik wil graag duidelijk zijn. Het verhaal speelt voor het kruis en dat betekent dat de wet nog steeds staat en geldig is. De rijkdom die de

zichzelf als de beheerders van de zaken van God met alle recht op een positie in het Koninkrijk. In deze vijfvoudige gelijkenis wordt dat laatste door Jezus ontkend en wordt hun een heel andere plaats aangewezen. Hij doorzag immers hun hypocrisie, hun verlangen naar roem en hun geldzucht. Het is eigenlijk niet moeilijk om in de onrechtvaardige rentmeester de Farizeeërs te zien; trouwens dat beseften zijzelf ook wel, want in vers 14 voelden zij zich enorm aangesproken en vervielen toen in beschimpingen.

Het probleem bij deze gelijkenis is voor sommigen de vraag wie de heer van de onrechtvaardige rentmeester is. Maar als we dat op dit moment in het verhaal proberen te duiden is dat ook niet heel erg moeilijk, want van deze heer worden de bezittingen verkast en hem wordt een groot onrecht aangedaan. Deze heer wil ook de onrechtvaardige rentmeester uit zijn ambt zetten en de opmerking waarmee het eerste vers opent geeft een idee van wie de vervangers van die onrechtvaardige rentmeester zal zijn.

Want in het eerste vers wordt gezegd dat deze gelijkenis ook tot de discipelen wordt uitgesproken, daarmee wordt een hint gegeven dat deze gelijkenis ook op hen betrekking heeft en dat zij wel eens de vervangers van de onrechtvaardige rentmeester zouden kunnen zijn. Dat dit waarschijnlijk zo is wordt wel duidelijk uit het feit dat Jezus aan de discipelen tronen in het koninkrijk belooft (Matt. 19:28). De heer van de gelijkenis heeft dus de macht de onrechtvaardige rentmeester te vervangen door de discipelen waar deze gelijkenis ook aan gericht was. En dan kunnen we wel raden Wie dat is.

Vanuit andere voorvallen weten we dat de Farizeeërs en schriftgeleerden nogal los met de rijke, geestelijke zaken van God omgingen. Jezus corrigeert hen meerdere malen, zoals over het zweren (Mat. 23:16-23), of zoals hoe zij het gebod van God onwerkzaam maken door hun overleveringen, tradities die geboden van mensen zijn (Mat. 15:1-9) ..., etc. Dit kan heel goed staan voor de verkisting van de rijkdom door de onrechtvaardige rentmeester. En ondanks dat de rijkdom van God wordt verkast, wordt er juist over de tradities van mensen erg moeilijk gedaan, omdat die een prominente plaats in het religieuze leven hebben gekregen.

Tot zover waren er eigenlijk niet echt moeilijkheden qua interpretatie, maar de volgende verzen hebben wel voor veel moeilijkheden gezorgd.

De Telos-vertaling zegt het zo, en andere vertalingen zijn vergelijkbaar:

⁸ En de heer prees de onrechtvaardige rentmeester, omdat hij met overleg had gehandeld; want de zonen van deze eeuw zijn verstandiger ten aanzien van hun eigen geslacht dan de zonen van het licht. ⁹ En Ik zeg u: maakt u vrienden met de onrechtvaardige Mammon, opdat, wanneer die u ontvalt, men u ontvangt in de eeuwige tenten.

Als we het zo lezen dan geeft dit veel bedenkingen. Als we de heer hebben geïdentificeerd als Degene die de door de rentmeester getypeerde Farizeeërs kon vervangen door Zijn discipelen, hoe kan Hij dan deze dingen zeggen? Dat geeft geen pas, waarom zou onze Heer de onrechtvaardige rentmeester prijzen? En waarom zou Hij aanbevelen om vrienden te maken met de onrechtvaardige Mammon, waar overduidelijk afgoderij aan kleeft? En hoe zit het met de eeuwige (eonische) tenten? Het klopt gewoon niet, als we hier chocola van moeten maken dan moeten we dingen anders gaan zien. En dat blijkt ook uit het vervolg:

¹⁰ Wie trouw is in het minste, is ook in veel trouw; en wie in het minste onrechtvaardig is, is ook in veel onrechtvaardig. ¹¹ Als u dan in de onrechtvaardige Mammon niet trouw bent geweest, wie zal u het ware toevertrouwen? ¹² En als u in dat van een ander niet trouw bent geweest, wie zal u het uwe geven? ¹³ Geen huisknecht kan twee heren dienen, want hij zal of de een haten en de ander liefhebben, of zich aan de een hechten en de ander verachten. U kunt niet God dienen en Mammon.

Nu horen we de Heer weer praten. Hier wordt de onrechtvaardigheid weer veroordeeld en we weten dat de rentmeester onrechtvaardig was. Jezus wist dat de Farizeeërs zelfs in hun

Maar terwijl we vrijelijk in genade mogen leven, zijn de dingen van de besnijdenis ons tot voorbeeld opdat wij geen lust tot het kwade zouden hebben (1 Cor. 10:6,11). Recht blijft recht, ook in genade. Ook komt er voor ons nog de bêma (NBG: rechterstoel) van Christus, waar goede en slechte daden nog worden verrekend en verkeerde leer wordt verwijderd. Terwijl we in genade worden gered, wordt onze relatie met God en onze redding niet langer bepaald door wet en wetsbetrachting, maar dat betekent niet dat we straffeloos wetteloos kunnen worden en het recht kunnen buigen, want dan zullen we zowel enorm verlies lijden bij de bêma alsook nu de boodschap van het evangelie veel schade toebrengen. Moge God ons daarvoor bewaren en ons Hem recht doen kennen.

Samenvattend

Als we alles wat we tot nu toe geleerd hebben meenemen en dat aan de tekst veranderen, wordt het verhaal als volgt en kunnen we het verhaal gewoon begrijpen zoals het er staat:

Hij (Jezus) nu zei ook tot zijn discipelen: Er was een rijk mens die een rentmeester had; en deze werd bij hem aangeklaagd, dat hij zijn bezittingen verkwistte. En hij riep hem en zei tot hem: Wat is dit dat ik van u hoor? Geef rekenschap van uw rentmeesterschap, want u kunt niet langer rentmeester zijn. De rentmeester nu zei bij zichzelf: Wat moet ik doen? Want mijn heer neemt het rentmeesterschap van mij af. Graven kan ik niet, voor bedelen schaam ik mij. ⁴ Wat ik ken zal ik doen, opdat, wanneer ik uit het rentmeesterschap ben ontzet, zij mij in hun huizen opnemen. En hij riep elk van de schuldenaars van zijn heer afzonderlijk bij zich en zei tot de eerste: Hoeveel bent u mijn heer schuldig? En hij zei: Honderd vat olie. Hij nu zei tot hem: Neem uw schuldbekentenis, ga vlug zitten en schrijf vijftig. Daarna zei hij tot een ander: En u, hoeveel bent u schuldig? Hij nu zei: Honderd mud tarwe. Hij zei tot hem: Neem uw

en weduwe buigt. En het gehele volk zal zeggen:
Amen.

Deut. 27:18,19

Het is maar goed dat wij in genade leven, want als wij onder de wet geleefd hadden zou dit ook op hedendaagse gelovigen van toepassing zijn die, met verkeerde aanbevelingen, mensen met weinig inzicht een verkeerde weg op sturen. We kunnen dus weten hoe de Schrift denkt over het onrecht van de onrechtvaardige rentmeester. En aangezien deze gelijkenis geheel op besnijdenisgrond speelt, zijn al deze citaten van toepassing. Recht en gerechtigheid zijn enorm belangrijk voor het volk waardoor God 1000 jaar gerechtigheid over de aarde zal doen heersen in het koninkrijk. Ook daarom kan ik niet meer begrijpen waarom de gebruikelijke vertalingen vers 8 en 9 zo weergeven zoals ze doen. Men leest die daardoor gemakkelijk als aanbevelingen die de voorafgaande citaten uit het Oude Testament ongeldig kunnen maken. Dat is onbestaanbaar en moet recht gezet worden. Als men echter het Oude Testament kent en de verzen 8 en 9 hier als retorische vragen leest, weet men ook wat de Heer bedoeld heeft, en bestaat er geen disharmonie met de rest van de Schrift.

Trouwens, het is niet zo dat de genade die we nu mogen genieten onrechtvaardig is, zoals ik pas nog iemand hoorde zeggen. Als je dat denkt is dat volkomen verkeerd. Het misverstand kan gemakkelijk worden gemaakt omdat de genade niet gebaseerd is op het al dan niet rechtvaardig zijn van de mens, maar een solide basis heeft in de rechtvaardigheid van God Zelf. Het is Gods rechtvaardigheid die in het evangelie wordt geopenbaard dat de basis is voor de genade die nu heerst. Het is Gods rechtvaardigheid waarmee Hij naar een hulpeloze schepping omkijkt, die de basis is voor Zijn handelen. Alleen als je nog iets van de mens verwacht en eisen aan de mens gaat stellen — alleen in dat geval — lijkt het dat genade zelf onrechtvaardig kan zijn. Maar als je beseft dat de mens niets kan doen en zelfs wat hij doet door God mogelijk gemaakt moet worden, dan beseft je ook dat de mens niet zonder genade kan, en feitelijk zelfs nooit zonder genade gekund heeft. Uiteindelijk zal Gods genade dan ook niet leiden tot onrechtvaardigheid, maar tot rechtvaardiging van leven (Rom. 5:15-18).

afgoderij niet trouw konden zijn aan de onrechtvaardige Mammon, want zelfs voor dat waren zij te zelfzuchtig. Bovendien was hun afgoderij was in conflict met hun poging om de schijn op te houden dat zij God dienden. Vandaar dat de onze Heer de opmerking maakt over het dienen van twee heren. De Heer zegt scherp dat dit niet kan. Het loyaliteitsconflict dat zo is ontstaan maakt een correct dienen onmogelijk.

¹⁴ Dit alles nu hoorden ook de farizeeën, die geld-zuchtig waren, en zij beschimpten Hem. ¹⁵ En Hij zei tot hen: U bent het die u rechtvaardig voor doet voor de mensen, maar God kent uw harten; want wat hoog is bij mensen, is een gruwel voor God.

De Farizeeërs hadden geen antwoord en namen hun toevlucht tot het laatste redmiddel in zulke gevallen, een directe aanval op het karakter van Degene die hen klem had gezet. Ze beschimpten Hem, maar Hij doorzag hen en kende hun harten en gaf hen nog een waarheid mee: “Wat hoog is bij de mensen is een gruwel voor God.”

Het is nu duidelijk voor een ieder die oren heeft om te horen dat de Farizeeërs God niet dienden en in hun binnenste gruweldaden deden en hoewel zij de positie als ambtsdragers hadden om de rijke zaken van God te behartigen, deden zij dat niet, maar verkwisten de rijkdom daarvan en verkwaanselden de belangen van hun Heer om bij menselijke partijen in het geveel te komen. Zij zouden hun ambt verliezen en de discipelen zouden hun taak overnemen, want die zouden in de toekomst de twaalf stammen van Israël gaan richten (*vergel.* Mat. 19:28).

Maar hoe zit het nu met die moeilijke verzen? Prees de Heer de onrechtvaardige rentmeester omdat hij zo verstandig was? We kunnen het niet geloven. Bovendien wordt hier niet het gewone woord voor *verstandig* gebruikt. Maar in het Grieks staat er een woord met de stam *fren*, waarvan we de woorden *gezindheid* en *beleid* kennen. Ze waren niet zozeer verstandig, maar eerder *beleidvol*; ze deden het verkeerde met *beleid*, en ze werden daartoe gedreven door de innerlijke krachten van hun verkeerde *gezindheid*. Natuurlijk kon onze Heer dat niet billijken.

Sommigen hebben daarom geconcludeerd dat de heer van de onrechtvaardige rentmeester zelf onrechtvaardig moest zijn. En dat lijkt plausibel, want waarom zou hij zijn onrechtvaardige dienaar anders prijzen? Ook lijkt het plausibel omdat er in het volgende gedeelte van de vijfvoudige gelijkenis eveneens sprake is van een rijk man die in een negatief daglicht staat.³ Maar die vergelijking kan niet echt standhouden, want het zijn niet de rijke mannen die vergelijkbaar zijn, maar het is de rijkdom zelf die constant is in de vijfvoudige gelijkenis. Deze rijkdom moet de zaken van God verbeelden, de fysieke rijkdom moet een geestelijke rijkdom uitbeelden, en omdat dat zo is, kunnen de verschillende rijke mannen wel degelijk heel verschillende karakters uitbeelden.

Een ander probleem is de vraag waarom deze heer hem, na hem zo geprezen te hebben, dan toch uit zijn rentmeesterschap zou zetten? Het is gewoon niet logisch, deze heer gedraagt zich hier innerlijk tegenstrijdig en lijkt schizofreen. En zoiets past totaal niet bij een gelijkenis, want die moet een treffend beeld overbrengen dat straalt van helderheid, wanneer de sleutel tot de gelijkenis eenmaal gevonden is.

De oplossing van het probleem is eenvoudig als je eenmaal weet waar je moet kijken en je je niet door een ongepaste verering voor een menselijke vertaling laat verblinden. Het Grieks van de grondtekst kent namelijk geen leestekens en of een zin een positieve bewering is of een vraag, kun je dan niet met leestekens vanuit het origineel bepalen. Dit moeten we met behulp van de context doen.

Als we zowel vers 8 als vers 9 tot een vraag maken dan wordt alles duidelijk, want deze vragen blijken dan duidelijk retorische vragen te zijn waarvan het antwoord door de context zo onmiskenbaar wordt vastgesteld dat een antwoord niet eens meer nodig is.

Letterlijk vanuit het Grieks overgezet staat er immers (zonder leestekens):

³Dat is het gedeelte dat we kennen als “De rijke man en Lazarus,” wat helaas vaak niet als een deel van deze vijfvoudige gelijkenis wordt herkend.

Gij zult het recht van de arme onder u in zijn rechtsgeding niet buigen.
Van een bedrieglijke zaak moet gij u ver houden. ...
Exodus 23:6,7

De onrechtvaardige rentmeester handelde bedrieglijk. En hoewel hij geen arme heer had, boog hij toch het recht, omdat hij het, net als bij armen die zich niet kunnen verdedigen, gewoon kon doen. De wet zegt duidelijk dat het volk zich van een bedrieglijke zaak verre moest houden. De onrechtvaardige rentmeester wordt hier dus veroordeeld door de wet.

Gij zult het recht niet buigen; gij zult de persoon niet aanzien en geen geschenk aannemen; want een geschenk verblindt de ogen der wijzen en verdraait de woorden der onschuldigen.

Deut. 16:19

Ten overvloed heeft Deuteronomium gelijklopende woorden.

Indien gij onderdrukking van de arme en schending van recht en gerechtigheid opmerkt in het gewest, verbaas u daarover niet, want de ene hooggeplaatste loert op de ander en weer hogeren loeren op hen.

Pred. 5:7

De Prediker heeft veel gezien en verbaast zich niet meer over het onrecht dat onder hooggeplaatsten speelt. De onrechtvaardige rentmeester had een respectabele positie, maar toch loerde hij op de rijkdom van zijn heer en kon niet tevreden zijn met wat hem was toebedeeld. Zo loerden ook de Farizeeërs op de rijkdom van God en konden niet nederig en rechtvaardig hun positie als vertegenwoordigers van God vervullen. Zij waren afgunstig op Jezus en toen Hij Lazarus uit de dood opwekte, besloten ze Hem om te brengen zodat ze hun eigen positie konden handhaven.

Vervloekt is hij, die een blinde op een verkeerde weg leidt. En het gehele volk zal zeggen: Amen.

Vervloekt is hij, die het recht van vreemdeling, wees

Over recht

Wanneer we even uitweiden over de dingen die de onrechtvaardige rentmeester doet en hoe de Schrift in dit verband denkt over recht en rechtvaardigheid, dan wordt ons duidelijk dat de gelijkenis, die door de Heer Jezus werd uitgesproken, niet ineens iets anders zou kunnen onderwijzen, want (geciteerd uit de NBG):

Zou God het recht buigen,
of zou de Almachtige de gerechtigheid buigen?

Job 8:3

In verband met de onrechtvaardige rentmeester kunnen we zeker zeggen dat in de gelijkenis het recht door hem gebogen wordt. Maar buigt God het recht? In het boek Job wordt dit als een retorische vraag gesteld. Natuurlijk buigt God het recht niet. De Schrift, en vooral het Oude Testament, staat vol met uitspraken over recht en onrecht. Maar in het geval van de onrechtvaardige rentmeester zijn de vertalers van de gebruikelijke vertalingen blind geweest en hebben ze door het prijzen van de onrechtvaardige rentmeester gelovigen op het verkeerde been gezet en de indruk gewekt dat God wel het recht buigt. Ook de opmerking om vrienden te maken met de onrechtvaardige Mammon zou het buigen van het recht zijn als dat werkelijk aan te bevelen was. Dit kan natuurlijk niet en daarom moeten Lukas 16 vers 8 en 9 wel retorische vragen zijn.

De goddeloze neemt een geschenk uit de buidel aan,
om de paden van het recht te buigen.

Spr. 17:23

De geschenken van de onrechtvaardige rentmeester waren in feite steekpenningen waarvoor hij iets terug verlangde. Hij wilde in hun huizen worden opgenomen wanneer de heer hem zou ontslaan. Zij werden gegeven om het recht te buigen en er ten koste van zijn heer voordeel van te kunnen trekken. Dit maakt degenen die deze geschenken accepteren medeplichtig en Spreuken noemt hen zelfs goddeloos.

En prees de meester de HUIS-WETTER van onrecht(vaardig)heid daar met-beleid hij doet daar de zonen van de eon deze met-meer-beleid over/boven de zonen van het licht naar-binnen de generatie van-zelfen zijn

⁹ En ik aan jullie ben zeggend, aan julliezelven maak dierbaren uit de mammon van onrecht(vaardig)heid opdat sinds-ooit het-moge-zijn-UIT-MISSEND zij-zouden-ZIJN-ONTVANGEND jullie naar-binnen de eonische tenten ...

Op zichzelf zouden dit net zo goed vragen kunnen zijn als dat er beweringen zouden kunnen staan; het is hier de context die uitsluitend moet geven, een verkeerde beslissing hierover introduceert dan moeilijkheden terwijl de juiste wel zal harmoniëren met de context.

Laten we eens beoordelen hoe deze vertaling ongeveer zou luiden als het vragen zouden zijn (geformuleerd naar de Telos-vertaling):

⁸ En prees de heer de onrechtvaardige rentmeester, omdat hij met overleg had gehandeld? ... [Is het] omdat de zonen van deze eeuw verstandiger ten aanzien van hun eigen geslacht zijn dan de zonen van het licht? ⁹ En zeg Ik u: maakt u vrienden met de onrechtvaardige Mammon, opdat, wanneer die u ontvalt, men u ontvangt in de eeuwige tenten?

Was het omdat de onrechtvaardige rentmeester met beleid had gehandeld dat de heer wat hij had gedaan door de vingers kon zien? Was het omdat degenen die beter passen in dit huidige tijdperk beter voor hun eigen mensen zorgen dan de kinderen van het licht dat kunnen doen—was het vanwege nepotisme dat dit goedgepraat kon worden? Wij, die in een tijd leven waarin de twijfelachtige zakenethiek van de huidige economie overal om ons heen zonder meer geaccepteerd wordt, kunnen gemakkelijk ten prooi vallen aan het wensdenken dat zulke veelvoorkomende praktijken veel zal kunnen rechtvaardigen. Maar kan dit wensdenken ook de goedkeuring van onze Heer wegdragen? Zegt hij

werkelijk iets als: maak vrienden in de louche zakenwereld zodat dat uiteindelijk het koninkrijk van God ten goede zal komen? Natuurlijk niet, het waren retorische vragen, geen vaststellende beweringen; en dat de meeste vertalingen daar blind voor zijn geweest laat zien hoezeer zulk economisch denken het geloofsleven van zowel de vertalers, als de kerken die deze vertalingen sanctioneerden, heeft beïnvloed.

Natuurlijk prees de heer zijn rentmeester niet, hij had immers al besloten dat hij hem uit zijn functie zou zetten en nu overduidelijk blijkt dat hij zijn streken niet verloren heeft, maar doorgaat op de oude ingeslagen weg, zal zijn heer nog meer overtuigd zijn dat hij hem moet afzetten. Deze opvatting is de enige die met de hele context harmonieert en dat zou glashelder moeten zijn.

Evenmin zegt Jezus dat men vrienden met de onrechtvaardige Mammon moet maken, natuurlijk niet, dat kan immers niet tot iets goeds leiden in de dienst van God. Het trekt bovendien de verkeerde mensen aan — mensen die je daarna nauwelijks iets van God en Zijn wegen kan leren. En het kan zeker niet tot de eonische tenten van het Koninkrijk leiden. Ook dat zou absoluut duidelijk moeten zijn.

Hoe men dit gemist heeft en de gelijkenis heeft kunnen laten buikspijken door deze retorische vragen tot positieve beweringen te maken, kan ik niet meer begrijpen. Maar er is wel een tijd geweest dat ook ik het verkeerd had geleerd en het verkeerde dacht vanwege een, in dit geval, ongepaste verering van een door mensen opgestelde vertaling van Gods Woord. Maar het blijft tekenend voor de duisternis waarin het Christendom zich nu bevindt, wanneer nota bene het probleem zelf niet meer kan worden gezien dat hiermee wordt geïntroduceerd.

Dit deel van de vijfvoudige gelijkenis sluit af met deze woorden:

¹⁶ De wet en de profeten zijn tot op Johannes; sindsdien wordt het evangelie van het koninkrijk van God verkondigd en ieder dringt er met geweld binnen. ¹⁷ Nu is het gemakkelijker dat de hemel en de aarde voorbijgaan, dan dat een tittel van de wet vervalt.

¹⁸ Ieder die zijn vrouw verstoot en met een andere trouwt, pleegt overspel; en wie met een door haar man verstotene trouwt, pleegt overspel.

We bevinden ons hier op Besnidenisgrond en we kunnen hier nog niet rekenen met het kruis. De wet blijft dan staan, en ook het evangelie van het koninkrijk wordt verkondigd. Het koninkrijk wordt echter geweld aangedaan, want ook de mensen die niet in het koninkrijk thuishoren proberen zich er op onwettige wijze toegang toe te verschaffen. Ze hadden zelfs geprobeerd om Hem met geweld en op eigen voorwaarden koning te maken (Joh. 6:15). En dan volgt er nog het vers over het overspel. Het zou heel goed kunnen dat de Farizeeërs ook deze wet hebben aangepast en versoepeld ondanks wat God gezegd heeft (*vergel.* Mat. 5:31,32). Zij pasten immers wel meer eisen van de wet aan, zoals wanneer Jezus hun omgang met korban ter sprake brengt (Mar. 7:10-13). Maar het vers staat ook om een typologische reden op de juiste plek, want niet alleen zou de klasse voorgesteld door de onrechtvaardige rentmeester zijn positie verliezen, heel Israël stond op het punt om, met de moord op haar Messias, haar positie als vrouw van Jahweh te verliezen. In die context lijkt er met dit vers te worden aangeduid dat Jahweh echter geen ander zou trouwen, want dat zou overspel zijn, en ook Israël zou dan eigenlijk niet aan een ander mogen toebehoren. Helaas zal ze dat laatste wel gaan doen, en in de eindtijd als de grote hoer van Babylon verschijnen.

Samenvattend kunnen we nog zeggen dat we vroeger misschien huiverig zijn geweest om de rentmeester te identificeren als Farizeeërs en schriftgeleerden vanwege de verzen waarin de rentmeester wordt geprezen. Deze verzen waren een enorme stoorzender in het begrip van dit bijbelgedeelte. Maar nu we kunnen zien dat dit geen beweringen maar retorische vragen zijn wordt alles duidelijk en wordt een harmonieuze interpretatie ook mogelijk. De vijfvoudige gelijkenis werd uitgesproken om de positie van de Farizeeërs en schriftgeleerden die niet naar onze Heer wilden luisteren duidelijk te maken vanuit het goddelijk standpunt, alsook om de positie van de wel luisterende tollenaars en zondaars in de ogen van God uit een te zetten.